

Kale Barria (II)

> Jerardo Elortza eta Xabier Zelaia

Orain hurrengoan esaten genuen bezala, Foruen plaza-tik gorako kale horien xehetasunak azalduz joango gara. Hau da, **Kale Barria, Atzeko kale eta euren luzapenei buruzkoak**. Gaurkoan, hasteko, eremu horretan geratu zaizkigun **eraikin interesgarri batzuk** nabarmenduko ditugu. Hainbeste mendetan zehar aldaketa ugari izan ditu kale-arte horrek, jakina.

ETXE ETA ERAIKIN AZPIMARRAGARRI BATZUK

Hemen ere, Kale Zaharrean eta plaza nagusian lez, berrikuntza eta ordezkapen asko gauzatu da denboraren joanean. Kontuan izanik, gainera, 1488ko sute beldurgarriak inguru gehiena kiskaldu eta hondatu zuela. Hala ere, **badira lehenengo itxurari eutsi dioten lagin aipagarriak**. Batzuk beste batzuk baino gehiago. Denak aztertzeke lekurik ez dugunez, hona gure aukeratxoak:

Lazarraga jauregia

Udaletxearen aldamenean eta Atzeko kalearen hasieran kokatzen den eraikin-multzo hau eta bere ingurua ditugu, dudarik gabe, Oñatiko berezitasunik azpimarragarrienetakoak. Erdian agiri den **dorre garaia Gebaratarrek** jasoarazi zuten Erdi Aroan, eta XV. mendean **saldu zioten Lazarragarren leinuari**. Hauek **zati berriak** erantsi zizkieten jatorrizko dorreari XVI. eta XVIII. gizaldien bitartean: plaza aldera begira dagoen jauregia fase desberdinetan, eta kalean gora Labekoa deitzen dena eta administratzailearen etxeak.

Kanpotik nahiz barrutik oso ondo mantendu den eraikina da; **altxor handiak gordetzen ditu, haltzari, margolan, irudi eta tapiz bikainekin**; familiaren artxibo oso aberatsa dauka eta liburu zaharrez hornitutako biblioteca garrantzitsua. Ezin ahaztu kanpoaldean **dorreko esgrafiatuak**, hainbat ate eta balkoi aipagarri, eta azken urteotan publiko bihurtu den lorategi ederra. Jauregi hau gaur egun Sotomayorreko dukearen (Carlos Martínez de Irujo) jabegoa da, Lazarragarren oinordekoena, alegia.

Elorriaga etxea

Kontzejuaren ostean eta Kale Barria eta Atzeko kalearen artean aurkitzen da. XVII-XVIII. mendeetan berreraikitako etxetzar honek **hiru fatxada dotore** ditu kale bietara eta kantoi aldera; burdinazko balkoi **zabal ugari** lehenengo pisuan, bi oso luzeak ertzetan eta beste sei laburragoak. Sarreran harlanduzko atetzarraren gainean **Elorriaga** familiaren armarri barrokoa agiri da. Errekarriz osatutako **behebarrua**, ataria, eta eskailera-burua ere azpimarragarriak dira; baita lehenengo pisuko hainbat gela eta altzari ere.

Azkarraga etxearen atzekaldea ezkerrean, eta *Don Pedruena* eskumara, 1877ko margolan batean

Elorriagarren eta hauen oinordekoen ondoren, **Leturiatarrak** egin ziren etxearen jabe XIX. mendearen amaieran. Abizen horretako Lukas dendariaren bitartez aldatuko zitzaion izena eraikinari, hots, **Lukasena**. Leturia-Arazola familiakoak bizi dira hor azken belaunalditan. XX. mendean, aurrerago zehaztuko denez, era askotako komertzio eta bulegoak egon dira etxepe horretako hiru aldeetan.

Azkarraga etxea

Kanpoko aldetik eutsi dio neurri batean Atzeko kaleko 6an dagoen etxe handi, karratu horrek garai bateko itxurari. Barrutik oso gutxi, 1949ko apirilean izandako suteak kalte izugarriak erakarri zizkiolako. Garai hartan **Larrañako Obiaga** baserriko **Madina** familiakoek zume-lantegia zeukatzen eraikin horretan. Horregatik **Obixaganekua** moduan ere ezagutu izan da.

Kale aldera ematen duen fatxada nagusiko ateak arku zorrotza du, harlandu dotorez moldatua; ateburuko **giltzarrian balkoi batek moztutako inskripzioa** ageri da, latinez idatzia; gora-goko **Azkarraga deituraren armarria** Uribarri auzoan izen bereko baserrian dagoena bezalakoa da; eta goienean ikus daiteke mundua irudikatzen duen **bola bat gurutze patriarkalarekin**; lehenago ateburuan egon zitekeena, beharbada. Azkarraga abizeneko hiru alkate egon ziren Oñatin hamar bat aldiz 1744 eta 1840 bitartean.

Don Pedruena etxea

Goraxeago bi kaletara eta kantoi batera ematen duen jauregi itxurako eraikin bikain honek okupatzen duen orubean bi etxe zeuden 1699. urtera arte. **Bernardo Soraluze kapitainak** biak bereganatu, bota eta berria eraikitzea erabaki zuen. Hartarako **Lukas Longa** Mendaroko **arkitekto famatuarengana** jo zuen. Orduan jasotakoak hiru fatxada zituen, egungo lorategian beste etxe bat zegoen eta.

Hasierako ugazaben ondoren, XIX.aren erdialderako **Pedro Larrañaga Urtaza** agertzen zaigu jabe gisa. Hortik datorkio, non-bait, **Don Pedruena** izena. Honen ondorengoek aldameneko etxea erosi, eraitsi eta lorategi pribatua atondu zuten kale bien artean 1895ean.

Oraingo lau fatxadetatik hiru harearizko harlandu apainaz eginak ageri zaizkigu. Etxeak bi armari barroko handi ditu er-tzetan, Kirriñeneko kantoira begira; eta beste bat, berriagoa, lora-tegi aldera. Etxea luzaroan hutsik eta hondatu samartuta egon ondoren, duela urte gutxi zeharo eraberritu zen barrutik, kan-pokaldea berdintsu mantenduz. Etxebizitzak egin dituzte pisu-tan eta arropa-denda jarri dute beheko solairuan.

Zubia etxea

Aurrekoa baino goratxoago, Atzeko kaleko 8an, aurkitzen den etxe honek ere beste izen bat zeukan XIX. gizaldian. **Josefa Solano** andrearena zen 1867. eta 1871. urteetan. Josefa, Pedro Manuel Solano Miguel eta Maria Katalina Billar Unanue senar-emazteen alaba zen eta amarengandik zetorkion ondare hori. Dena den, 1892ra orduko etxea **Frantzisko Ugarte Ugarte** jaunarena zen. Honek, urte hartan, etxeari solairu bat jasotzeko asmoa azaldu zion udalari, horretarako plano aurkeztuz; apirilaren 9an eman zitzaion baimena.

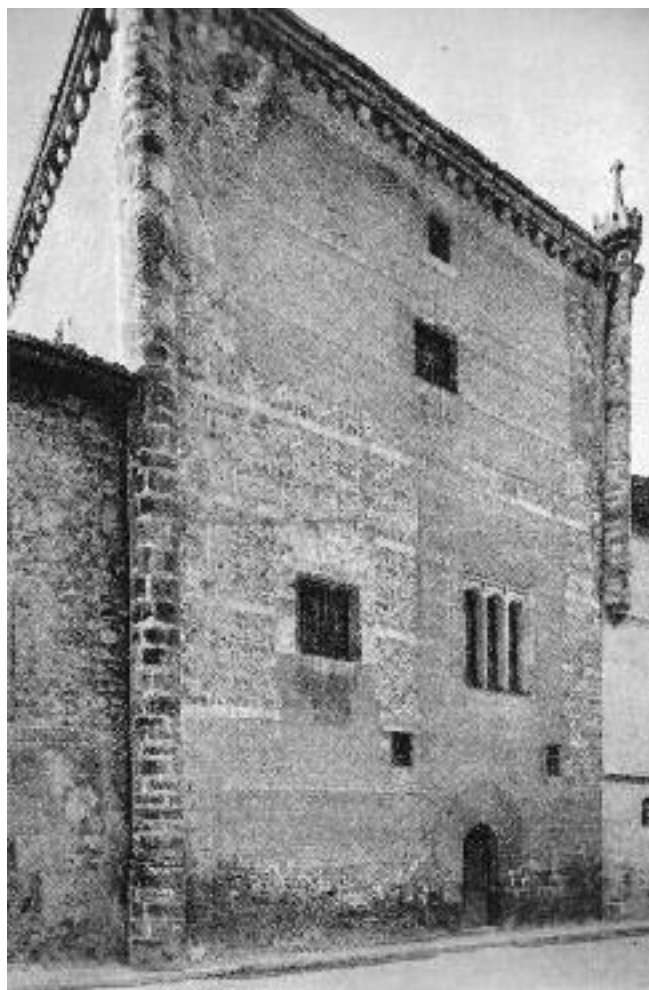
Francisco Ugarteren alaba, Sabina Zirila Ugarte Igartua, **Jose Julian Zubia Elortondorekin** ezkondu zen. Jatorri horretakoak dira guk ezagutu ditugun Zubiatarak, XX. mendeko hainbat hamarkadetan, Atzeko kaleko festen antolamenduan ospetsuak izan zirenak. Etxearen gaur egungo izena ere, **Zubiarena**, familia horren bitartez dator, jakina.

Bitxikeria da, baina eraikin honek baratze aldeko bi balkoi-tan, Araotzeko parrokiaren kanpandorreko leiho batean falta den karelaren zatiak dauzka baranda gisa. Frantzisko Ugarteren aita Jose Agustin Ugarte Ugarte hargina zen, eta hark lortutako elementuak izan daitezke, agian. Etxeak ez du aldaketarik eduki aspaldiko urteetan.

Gerriko-Urreiztieta etxea

Gerriko oso deitura goierritarra da, Segura eta inguru horietakoa. Noiz etorri ote ziren Oñatira? Ba, **Juan Frantzisko Gerriko** Urkiola gabiriarra 1790ean Maria Joakina Nanclares Arizmendi oñatiarrarekin ezkondu zen. Orduan erosiko zuen etxe hau, eta 1818an urtean obrak egiten ari zen. J. F. Gerriko jaun hau **notarioa zen eta zinegotzia eta udal-idazkari karguak** ere eduki zituen. Etxearen aldameneko kantoia 1858. urtean zuzendu, zabaldu eta eraberritu zen, Antonio Kortazar arkitektoaren zuzendaritzapean. 1870eko udal akta baten deitzen zaio lehenengo aldiz **Gerrikoren kantoia**.

Juan Frantziskoren semeak izan ziren **Kasimiro eta Felix Gerriko Nanclares**: bata herriko alkate liberala hainbat urtez,

Lazarragatarren dorretxea.

bestea San Migel parrokiako erretore, 1860 eta 1870ko hamarraldi gatazkatsuetan. **Martin Urreiztieta** Ormaetxea, berriz, bilbotarra zen, eta Oñatiko udalaren ahalduna Donostian administrazioaren aurrean. Joakin Urreiztieta Egaña, bere semea, Basilia Gerriko Ibarzabalekin ezkondu zen; Basilia Kasimiroren alaba genuen. Urreiztiatarak Madrilera joan ziren, baina gure haurtzaroan urtero etortzen ziren hona udatan, **Martínez-Irujotarrak**, Don Pedrueneko Larrañagatarak eta beste jauntxo bazuen antzera.

*****

Ez da aipatutakoekin kale hauetako etxe interesgarrien zerrenda agortzen, ez horixe. Baina hurrengo atalean eman beharko diogu jarraipena

TABERNA • JATEAK
 Bidebarrieta 6
 Tel.: 943 71 62 96
 20560 OÑATI

FAGOR
 INDUSTRIA TALDE KOOPERATIBOIA